

Reykjavik, 2009ko urtarrilaren 20a. Krisi ekonomikoak itota zegoen herriak kaleak hartu zituen. Polizia Islandiako Parlamentua inguratzen zuen jendearen kontra oldartu zen. Hurrengo egunetan mobilizazio masibokak mantendu zituzten herritarrek eta krisian ardura zuzena eduki zuen Gobernu eskuindarrak dimititzea lortu zuten. Hauteskundeak ezkerak irabazi zituen lehen aldiz eta hurrengo urteetan konstituzio

txikia da. 350.000 biztanle inguru ditu, Iruñerriak bezainbeste. Irla bat izateak, klimak, orografiak eta demografiak ezaugarri oso bereziak ematen dizkio islandiar herriari. Bertako biztanleek mendeetan zehar irlaren bizi baldintza gogorrei aurre eginez biziraun dute. Bost mendez Danimarkaren parte izan ostean, 1944an, Bigarren Mundu Gerraren tesuinguruan, erreferendum bidez Danimarkarekiko lotura askatzea erabaki zuten herritarrek eta Islandiako Errepublika sortu zen.

Europako herririk pobreentarikoa zena, Marshall planari eta industrializazioari esker pobreziatik atera eta mundu mailako herrialde aurreratuen artean kokatu zen.

Krisi ekonomikoa

Islandia gogor kolpatuko zuen krisiaren baldintzak 1995tik 2007ra bitartean egosi ziren. Hamabi urte horietan bi alderidiren arteko aliantzak (Independentziaren Alderdia, eskuinekoa, hegemonikoa, eta Alderdi Aurrerakoaia, zentro-

eskuinekoa) gobernatu zuen Islandia, merkatuaren desregulazioa, banketxeen jabetza publikoaren amaiera eta hainbat enpresa publikoren salmenta helburu. 2003 eta 2008 artean ekonomiak hazkunde oso azkarra ezagutu zuen eta banketxeak, ordurako pribatizatuta zeudenak, azkar eta kontrol publikorik gabe hazi ziren, Islandiako barne produktu gordina hamar aldiz gaintitzen zuten aktiboak edukitzera iritsi arte. Herritarren kontsumo ahalmena ikaragarri altua izatera iritsi zen.

{ analisia } **Alberto Matxain**

Iraultzatik hamar urte (I)

erreforma sakon bat erredaktatzeko munduan aurrekaririk gabeko prozesu parte hartzailea martxan jarri zen Islandian. Krisia eragin zuten bankuak ez ziren erreskatatuak izan, banketxeetako arduradunak espetxeratu egin zituzten eta islandiar herriak erreferendumean kanpo zor erraldoia ordaintzeari uko egin zion.

Bihar “Lapikoen Iraultza” deiturikoan mugarri izan zen mobilizazio egunaren hamargarren urteurrena beteko da. Prozesua ez da oso ezaguna, baina M-15a bezalako mugimenduentzat lehen mailako erreferentzia izan zen. Baina... iritsi zaigun irudia erreala da? Zer eman zuen islandiar herriaren erreboltak? Zertan gelditu da?

Ezer baino lehen, oinarritzko informazio pixka bat: Islandia hizkuntza propioa duen herri

2008ko urriaren 6an Islandiako lehen ministroa zen Geir Haardek telebista bidezko diskurtso historikoa zuzendu zion nazioari. Bertan larrialdi egoera komunikatu zien ordura arte gainera zetorkiena susmatu ere egiten ez zuten herritarrei

2008ko irailaren 15ean Lehman Brothers banku estatubatuarra porrot egin zuen: mundu mailako krisi ekonomiko larriaren abiapuntua izan zen. Krisiak Islandiako finantza sistema gogor kolpatu zuen: hiru banketxe nagusiek ordaindu ezin zituzten zorrak zituzten. Finantza sistemaren tamaina handiegia zenez herrialdeko ekonomiarekin alderatuta, Islandiako Banku Zentralak ezin zituen erreskatatu.

2008ko urriaren 6an lehen ministroa zen Geir Haardek telebista bidezko diskurtso historikoa zuzendu zion nazioari. Bertan larrialdi egoera komunikatu zien ordura arte gainera zetorkiena susmatu ere egiten ez zuten herritarrei.

Islandiako banketxe garrantzitsuenek porrot egin zuten, herrialdeko barne produktu gordina baino hamar aldiz

handiagoa zen zorra utziz. Astebeteko epean, hiru banketxeak interbenitu egin zituzten. Koroa islandiarra %60-70 erori zen dibisa garrantzitsuenekin alderatuta, eta Islandia Nazioarteko Diru Funtzari erreskate bat eskatzen zion Europako lehenengo herrialdea bilakatu zen. Erreskatearekin, herritarren zorren interesen balioa 2,5 aldiz biderkatu zuen. Egun gutxi epean, islandiarrak kontsumo maila oso altu bat izatetik zorrak ezin ordaintzera pasa ziren. Banketxeek porrot egitea eta herriaren kolapso ekonomikoa ekiditeko, lege bereziak onartu zituzten, tartean kapitalen irteerei muga zorrotzak jartzea.

Islandian bizi den Eric Lluent Bartzelonako kazetariak “El Faro de Reykjavík” komunikabide digitalean azal-

dutakoaren arabera, Islandiak ez zituen bertako banku pribatuak erreskatatu ez zelako gai, esan bezala, zuloa irlaren barne produktu gordina baino hamar aldiz handiagoa zelako. «Banka nazionalizatu zuten, banketxe zaharren errautsetatik banketxe berriak sortu zituzten». Hiru bankuak erortzen uztean, Banku Zentralarekin zituzten zorrak zulo bilakatu ziren. Gobernuak Banku Zentrala diru publikoz ahal bezainbeste erreskatatu zuen. «Banku sistemaren oinarria salbatzek 2.000 miloi euro baina gehixeagoko kostua izan zuen. Horrela, faktura biztanleko 6.250 eurora igo zen».

Protestak

Urriaren 11n Hörður Torfason artista eta abeslari ezaguna

bakarrik hasi zen protestatzen, Parlamentu aurreko Austurvöllur plazan jendeari mikrofono irekia eskainiz nahi zuena adierazteko. Astebururako zenbait lagun ar- tean manifestazioa antolatu zuten, eta mobilizazioek gorputza hartu ahala Raddir Fólksins (“herri ahotsak”) mugimendua sortu zuten. Astero mobilizazioak egiten aritu ziren. 2009ko urtarrila- ren 20an ehunka lagunek Parlamentuaren inguruan manifestazioa egin zuten, lapiko eta sukaldeko tresnekin zarata ateraz lehen ministro- aren eta Parlamentuaren ar- teko lehen bilkura oztopatze- ko helburuarekin. Protestak hasi zirenetik lehen aldiz Po- lizia manifestarien kontra ol- dartu zen, hogeit pertsona atxilotuz eta beste hainbeste piper gasaz zaurituz.

Hörður Torfason,
protesten hamargarren
asteen Parlamentuaren
aurrean egindako
mobilizazio isilean.
Oddur BENEDIKTSSON

Hurrengo bi egunetan protesta gehiago egon ziren. Milaka lagunek Gobernuaren egoitzak inguratu zituzten. Manifestariek lehen minis- troaren autoari elur bola eta arrautzekin eraso egin zio- ten. Urtarrilaren 22an isti- luak egon ziren manifesta- rien eta polizien artean. Poliziak gas negar-eragilea erabili zuen. Islandiako poli- zia 60 urte zeramatzan ma- nifestarien kontra gas negar- eragilea erabili gabe, 1948ko NATOn sartzearen kontrako mobilizazioetatik. Reykjaví- keko polizia buruak adierazi zuen protestek jarraituko zu- tela pentsatzen zutela. «Egoe- ra berria da. Dena ari da alda- tzen Islandian». “Lapikoen Iraultza” gertatzen ari zen.

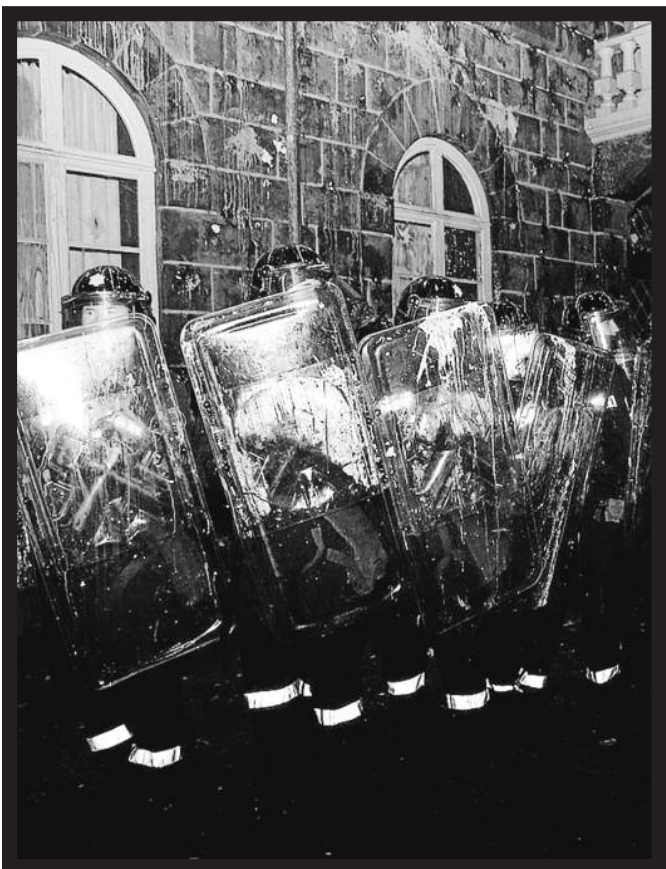
Torfasonek GAUR8ri egun horietan bizitakoa azaldu dio. «Eszitazioak eta zalantza

egoerak ezaugarritutako ga- rai ezohikoa izan zen. Parla- mentua inguratu genuen eta egun gutxira gobernuak di- misioa eman zuen. Manifes- tarien eskaera guztiak onar- tuak izan ziren». “Iceland Weather Report” komunika- bide digitalari 2009ko mar- txoan eskainitako elkarrizke- tan dena nola hasi zen azaldu zuen: «Ez nuen ezer berezia pentsatuta. Lehen mobiliza- zioan Austurvöllur plazan mikrofono ireki batekin jarri nintzen eta jendea hitz egite- ra gonbidatu nuen. Jendeari hitz egin nion, jendea entzun nuen, haserre nengoen. Hu- rrengo larunbatean lehen mobilizazio antolatua egin genuen. Niretzat garrantzi- tsua zen manifestazioek aha- lik eta iritzi eta ikuspuntu gehien islatzea. Ahalegin etengabea egin behar izan ge-

Protesta zaratatsua, Islandiako Parlamentuaren aurrean. Eskuinean, Polizia Parlamentua babesten. Oddur BENEDIKTSSON

nuen mugimendua infiltratu nahi zuten taldeak urrun mantentzeko. Hirugarren larunbatean gure eskariek forma hartu zuten: ikuspegi hobea hartzen hasi ginen». Haien aldarrikapenak: Gobernuaren dimisioa, hauteskundeak lehenbailehen egitea eta Banku Zentralaren Batzordea nahiz Ikuskatze Finantzariorako Autoritatearen Batzordea kaleratzea.

«Suziriak gogoratzen ditut, irribarreak, itxaropena, energia. Lapikoen soinua, oso era sinple eta ahaltsua da jendea batzen duen erritmoa sortzeko. Esnatze bat izan zen», gogoratu du lehen manifestazioetan erreferente bilakatu eta gerora Konstituzio erreformaren zirriborroaren erredakzioan parte hartuko zuen Katrin Oddsdottir abokatuak.

Lluentek txanponaren beste aldea nabarmendu du: «Desengainu handi bat izan zen. Ni ez nengoen egun hartan [lehen ministroak adierazpena egin zuen egunean], bi hilabete geroago iritsi nintzen. Orduan jendeak azaltzen duena da hiriak isiltasun absolutuan zeudela. Dolu moduko bat zen, eraso bat gertatu izan balitz bezala, arma ikusezinek garatutako gerra bat, kasu honetan finantzarioa, herria goitik behera suntsitu izan balu bezala. Bromak egitera iritsi zirenean nork erosiko zuen Islandia, porrot egin duen enpresa bat balitz bezala».

Ondorioak

Urtarrilaren 22ko istiluen biharamunean Geir Haarde

lehen ministroak hauteskundeak apirilaren 25era aurreratu eta politika utziko zuela iragarri zuen. Horrek ez zituen islandiarrak ase eta mobilizazioei eutsi zieten, milaka pertsona bilduz bere berehalako dimisioa eskatzeko. Urtarrilaren 26an, protestak gogortu eta astebetera, lehen ministroak dimisioa aurkeztu zuen. Aliantza Sozialdemokratak zentro-ezkerreko koalizioa gobernua osatu zuen Ezkerra Berdeak alderdiarekin.

Hauteskunde aurreratuak 2009ko apirilaren 25ean izan ziren. Gutxiengoan zegoen gobernu koalizioak gehiengo osoa lortu zuen, eta boterean 18 urte zera-matzan Independentziaren Alderdiak botoen herena galdu zituen, 1944tik lehen aldiz lehen indarra izateari

utzi ziolarik. Gobernu berriko indarrek, Alderdi Sozialdemokratak eta Ezkerra Berdeak alderdiak, herriaren birfundazioa eta Konstituzioaren erreforma zeramatzaten euren programetan. Horixe zen kalera atera zen jendeak, botoa eta gobernua eman zienak, eskatzen zena: birfundazioa.

2010ean eta 2011n bi erreferendum egon ziren bankuen zorraren inguruan erabakitzeko. Bietan zorra ez ordaintzearen aukerak irabazi zuen. Britainia Handiko eta Herbehereetako gobernuak Islandia EFTaren Justizia Auzitegian salatu zuten. Honek 2013ko urtarrian Islandiaren aldeko ebazpena onartu zuen.

Geir Haarde lehen ministroa zena epaitua izan zen, eta kargu txikiengatik erru-

duntzat jo zuen epaitegiak, kargu larrienengatik errugabetuz. Banketxeetako arduradunak ere epaituak izan dira. Haietatik 36k espetxe zigorak jaso dituzte, denora 96 urte, haietako askok espetxea zapaldu dutelarik.

Islandiako herri lasaiaren altxamenduak Europan guztiz ezohikoak diren gertaerak ekarri zituen: Gobernuaren erorketa, indar harremanaren aldaketa nabarmena, banketxeetako arduradunen espetxeratzea eta zorraren inguruko erreferendumak. Era berean, hauteskunde osteko hilabeteetan, konstituzio erreformaren erredakzioan herriak Gobernu berriari aurrea hartuko zion, mundu mailan erabat berritzailea eta eredugarria den prozedura martxan jarritz.